

TÜRKİYE'NİN COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ NEDEN ÖNEMLİDİR?*Prof. Dr. Ramazan ÖZEY**Marmara Üniversitesi**Atatürk Eğitim Fakültesi**Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Başkanı*

Coğrafya; yeryüzünün tamamı ve bir parçası üzerinde, doğal, beşerî ve ekonomik olayların dağılışını, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçlarını inceleyen bir bilimdir.

Jeopolitik (İngilizce Geopolitics, Fransızca Geopolitique, Almanca Geopolitik), kelimesinin sözlük anlamı; Ekonomik ve siyasal coğrafya verilerine göre dış siyasetin saptanması, Yer Politikası, Siyasi Coğrafya. Daha geniş anlamıyla Jeopolitik; Devletlerin coğrafi özellikleri ile siyasetleri arasındaki ilişkileri inceleyen bilimdir. Diğer bir ifadeyle de, uluslararası siyasette, coğrafi etmenlerin güç ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

Jeopolitik (*Geopolitics*) –Jeostratejik (*Geostrategic*) – Siyasî Coğrafya (*Political Geography*) arasında, benzer yön, her birinin esas konusunu yer yani dünya oluşturur. Bu benzerliği, her üç terimde yer alan "Geo" yani "Yer" kelimesi oluşturur. Bu benzerlikten dolayı çoğu kez, Siyasi Coğrafya ile Jeopolitik kavramları birbirine karıştırılmış ve birini diğerinin yerine kullananlar çok olmuştur. Bu karışıklık, halen dünya ülkelerinin çoğunda devam etmektedir.

Jeopolitik daha ziyade siyasi coğrafyadan politikaya geçişi ve coğrafi politikayı temsil ederken, siyasi coğrafya ise coğrafyaya siyasi açıdan bakışı temsil etmektedir. Bir örnekleme ile konuya açıklık getirilecek olunursa; jeopolitik, dünyayı çok yönlü olarak inceler ve yer politikaları üretir.

Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Coğrafi Konumu ve Avantajları

Türkiye'nin dünya üzerindeki yeri neresidir? sorusu, Türkiye hakkında çok büyük ipuçları vermektedir. Dünya haritasına bakıldığında; Türkiye, Eski Kara Kütleri adı verilen, Asya–Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirlerine iyice yaklaştıkları bölgede yer alır. Topraklarının büyük çoğunluğu Anadolu yarımadası olarak Asya'da, Trakya yarımadası olarak Avrupa'da bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye, hem Asya ve hem de Avrupa ülkesidir.

Matematik konum olarak Türkiye, baş meridyene (Greenwich) göre 26–45 doğu meridyenleri, ekvatora göre ise 36–42 kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Kuş uçuşu kuzey–güney doğrultusunda 6 enlem farkı vardır ki, bu da yaklaşık 666 km.lik ($6 \times 111 = 666$) bir mesafe eder. Doğudan batıya ise, 19 boylam farkı vardır ki, bu da yaklaşık 76 dakikalık ($19 \times 4 = 76$) bir zaman farkına eşittir. Baş meridyene göre Doğu, Ekvatora göre ise Kuzey yarı küresinde yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye, matematik konum itibarıyla, hem kuzeyli ve hem de doğulu bir ülkedir.

Türkiye'nin coğrafi konumu incelendiğinde görülür ki, ülke olarak büyük avantajlara sahiptir. Bu avantajlar sayesinde, dünya üzerinde sayılı ülkelerden birini teşkil eder. Türkiye, matematik konumu itibarıyla, orta enlemlerde yerini almakta ve ılıman bir iklim görülmektedir. Türkiye; insan yaşamı için en ideal kuşakta yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı, Türkiye toprakları, tarihin en eski dönemlerinden beri, hep büyük devletlere beşiklik yapmış ve çok sayıda medeniyetlerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Dünya üzerinde medeniyetler beşiği olarak da bilinen

Türkiye, bu özelliğini matematik konumundan dolayı, gelecekte de koruyacaktır.

Matematik konum, ülkenin daha ziyade doğal özellikleri üzerinde önemli etkisi olurken, özel konum siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu doğrudan etkilemektedir. Bununla beraber, matematik konum ile özel konum, birlikte etkili olabilir. Ülkelerin dünya platformu üzerindeki konumları ile gelişmişlik ve etkinlikleri bakımından sıkı bir bağlantı vardır.

Türkiye, Asya kıtasının güneybatı ucunda, Anadolu yarımadası üzerinde yer alır. Topraklarının bir bölümü, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkan yarımadasının bir kısmını oluşturan Trakya'da bulunur. Bu yönüyle, Türkiye hem Asya ve hem de Avrupa ülkesidir.

Öte yandan Türkiye, aynı zamanda bir Ortadoğu ülkesidir. Ortadoğu ülkelerinin bir kısmı Afrika ülkesi olduğundan, Türkiye; Afrika kıtası ile temas halindedir. Üzerinde yaşayan insanların ırk ve dil bakımından ele alındığında, Türkiye bir Türk ülkesidir ve bu açıdan ele alındığında Türk Dünyası'nın coğrafi bir parçasını teşkil eder.

Türkiye, dağlara göre dağlık bir ülkedir. Ovalar, daha ziyade kıyılarda ve akarsu vadilerinde yer alır. Akarsular bakımından, bölgenin en zengin ülkesidir. Üç tarafı denizlerle kaplı yarımadalar (Anadolu ve Trakya) ülkesi olan Türkiye, İstanbul ve Çanakkale boğazları ile büyük bir öneme sahiptir. Üç tarafını çeviren denizler, Cebel-i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı vasıtasıyla Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na bağlantılıdır.

Türkiye'nin yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları bakımından, bölge ve hatta dünya ülkeleri arasında zengin ülkeler arasında yer alır. Tarımsal kaynakları, kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir. Sanayileşme olarak, sanayileşmiş Avrupa ülkeleri ile sanayileşmemiş Asya ülkeleri arasında geçişi temsil etmektedir. Ulaşım faktörleri bakımından ele alındığında, Türkiye; bütün ulaşım sektörlerinin gelişmekte olduğu, Asya-Avrupa-Afrika kıtaları arasında köprü oluşturan bir ülkedir. Turizm bakımından ise, diğer Akdeniz ülkeleri ile birlikte önemli turizm potansiyeline sahiptir.

Dünya üzerinde genel olarak bakıldığında, Türkiye; Asya-Avrupa-Afrika ülkelerinin kesişme noktasında yer almaktadır. Bu itibarla, Türkiye; kıtalar arası bir kavşak, köprü ya da geçiş ülkesidir. Afrika'nın etkileri Güney ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine, Asya'nın etkileri Doğu ve İç Anadolu bölgelerine, Avrupa'nın etkileri Marmara ve Batı Anadolu bölgelerine kadar sokulur ve ülkenin ortasında adeta bu üç kıta birbirine kavuşurlar.

Özel Konum itibarıyla, Türkiye; eski kara kütlelerinin (Asya-Avrupa-Afrika) birbirlerine iyice yaklaştığı bir konumda yer almaktadır. Bu özel konumu sayesinde, üç kıtayı birbirine bağlayan bir köprü görevini üstlenir. Öte yandan Türkiye'nin büyük bir bölümünü oluşturan Anadolu yarımadasının üç tarafı denizlerle çevrilidir. Söz konusu bu denizler, Cebel-i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, Süveyş Kanalı ile Hint Okyanusu'na bağlantılıdır. Dolayısıyla deniz ulaşımında stratejik bir öneme sahiptir. Böylece bu yarımadanın üzerinde kurulan devletler, amfibi devlet özelliği taşırlar.

Eski kara kütlelerinin birbirlerine iyice sokuldukları konumda; İstanbul ve Çanakkale boğazları yer almaktadır. Bu boğazlar; Karadeniz'e komşu ülkelerin, açık denizlere açıldığı tek su yolunu oluşturur. Dolayısıyla boğazlar, birer

can damarıdır.

Türkiye'nin Jeopolitik Konumu ve Avantajları

Jeopolitik konum; bir bölgenin veya bir ülkenin yer siyasetine göre, yani siyasi coğrafya haritasına göre, yerinin belirlenmesidir. Jeopolitik konum belirlemede, jeopolitik kriterler alınır. Örneğin, bir ülkenin büyük bir siyasi birliğe yakınlığı veya uzaklığı, içinde olması veya olmamasını belirlemek jeopolitik konum olarak nitelendirilir.

Jeopolitik konum, siyasi temeller üzerine oturduğundan, sürekli değişken olan siyasetin özelliğine bağlı olarak değişkendir.

Türkiye'nin jeopolitik konumu belirlenirken, dünyadaki güç odaklarını göz önünde bulundurmak gerekir. Bugün için dünya coğrafyasında bulunan güç merkezleri, ABD, BDT, AB, Çin ve Japonya'dır. Türkiye tüm bu güç odaklarının tam merkezinde bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin jeopolitik konumu oldukça önemlidir. Aynı zamanda Türkiye, dünya coğrafyasında büyük askeri bir güç ve birlik oluşturan NATO'nun içindedir ve güney kanadını oluşturan bir devlettir. Diğer taraftan Türkiye; İslam Dünyası ile Hıristiyan Batı Dünyası'nın karşılaşma bölgesinde bulunan Müslüman bir devlettir.

Türkiye, jeopolitik ve jeokültür levhalar üzerinde sınır ülkesidir. Yani batıdan Avrupa kültürü, kuzeyden Rus kültürü, doğudan Asya kültürü ve güneyden Afrika ve Arap kültürü ile sınırlıdır. Dolayısıyla Türkiye, aynı zamanda dünya kültürlerinin kesişme noktasında bulunur.

Türkiye, kuzeybatıdan Balkan ülkeleri, kuzeydoğudan Kafkas ülkeleri, doğu ve güneyden Ortadoğu ülkeleri ile sınırlıdır. Bilindiği gibi, tüm bu ülkeler, dünyanın en istikrarsız bölgeleridir. Savaş coğrafyası haritasında, bu bölgeler sıcak bölgeler diye adlandırılır. Dolayısıyla, Türkiye her yönden savaş çemberi içinde bulunmaktadır. Ancak Türkiye, cumhuriyet kurulduğundan bugüne, bölgede hep istikrar adası olarak kalmayı başarabilmiştir. Türkiye, bölgede istikrarı sağlamış tek ülke olmasına rağmen, çok yakın komşusu olduğu bu savaş bölgelerine karşı da ilgisiz kalamayacağı pek doğal sayılmalıdır. Çünkü Türkiye'nin bu bölgelerle tarihi ve kültürel bağları bulunmaktadır. Nitekim bu bölgeler, yakın geçmişte Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde yer almış ve dolayısıyla halen bu bölgelerde önemli miktarlarda Türk nüfusu yaşamaktadır.

Türkiye'nin Alanı, Boyutları ve Sınırları

Türkiye'nin en son hesaplamalar ile, izdüşüm alanı (harita üzerinde yapılan hesaplama) 779.452 km², gerçek alanı ise 814.578 km².dir. Harita üzerinde yapılan hesaplama sonucu elde edilen izdüşüm alanı ile gerçek alan arasında 35.126 km².lik bir fark bulunmaktadır.

Türkiye toplam yüzölçümünün (814578 km²), % 97'si (790200 km².) Anadolu yarımadasında ve %3'ü (24378 km².) ise Trakya yarımadasında yer almaktadır. Türkiye yüzölçümü bakımından komşu ülkelerinden İran (1.648.196 km².) hariç diğerlerinin hepsinden büyüktür. Acaristan–Gürcistan 69.700 km². (2.911 km².), Ermenistan 29.800 km²., Nahçıvan–Azerbaycan 86.600 km². (Nahçıvan 5.530 km².), Irak 438.446 km²., Suriye 185.180 km².,

Yunanistan 131.944 km²., Bulgaristan 110.912 km². yüzölçümüne sahiptir. Buna göre, bir kıyaslama yapılacak olunursa ilginç noktalar ortaya çıkar. İran hariç diğer komşuların toplam yüzölçümleri 1.052.582 km².yi ancak bulur ki bu değer Türkiye yüzölçümünden ancak 238.004 km². daha fazladır. İran toplam yüzölçümünün belirli bir kısmının çöller teşkil ettiğinden, insan yaşamına elverişli topraklar esas alındığında bu değerler hayli düşer. Tüm bu sayısal değerler göstermektedir ki yüzölçümü bakımından Türkiye, komşuları arasında en büyük ülke konumundadır. Türkiye, çoğu Avrupa ülkesinden büyük alanlı bir ülkedir. Sözelimi İngiltere, Almanya, Yunanistan, İsviçre ve Hollanda gibi beş Avrupa ülkesinin toplam yüzölçümleri, ancak Türkiye yüzölçümü kadardır.

Türkiye'nin kuzeyinde; Karadeniz, kuzeydoğusunda; Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan–Nahçıvan, doğusunda; İran, güneyinde; Irak, Suriye ve Akdeniz, batısında; Adalar Denizi (Ege Denizi), kuzeybatısında ise; Yunanistan ve Bulgaristan bulunmaktadır. Topraklarının kuzeybatı kısmının ortasında Marmara denizi vardır. Marmara Denizi, Çanakkale Boğazı ile Adalar denizine, İstanbul Boğazı ile de, Karadeniz'e bağlıdır. Adalar denizi güneyde, Akdeniz ile birleşir. Akdeniz ise, batıda Cebel–i Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na bağlantılıdır. Bu sebeple, Türkiye'nin üç tarafını çevreleyen denizler, dünya okyanuslarına açılmaktadır. Türkiye ve Karadeniz'e komşu olan ülkeler için boğazların büyük bir önemi vardır. Ayrıca İstanbul Boğazı üzerinde yapılan iki köprü (Boğaziçi ve Fatih) ile karadan Avrupa ile Asya birbirine bağlanmıştır. Öte yandan güneyde, Türkiye; Kuzey Afrika ülkelerine çok yakındır. Kısacası Türkiye, Avrupa–Asya ve Afrika kıtalarının birleştiği konumda yer almaktadır.

Doğal Coğrafyanın Sağladığı Avantajlar

Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1132 m.yi bulur. Bu yükseltisi ile kıtaların en yücesi olan Asya (1010 m.)'dan bile yüksektir. Trakya yarımadasının yükselti bakımından fazla yüksek olmayışı (180 m.) dikkate alınırsa, Anadolu yarımadasının yükseltisi ise bu değerden biraz daha fazla olduğu muhakkaktır (1162 m.). Bu yükseltisini içinde bulundurduğu çok sayıda yüksek sıradağlardan alır.

Türkiye'nin kıyı dağlarının çoğu yeri ormanlarla kaplıdır. Ormanların, Türkiye ekonomisine katkısı büyüktür. Öte yandan özellikle kıyı dağları, Anadolu'yu bir doğal yüksek surlar gibi kuşatmakta ve adeta düşmanlardan korumaktadır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı yıllarında, Büyük Güçlerin İç Anadolu'yu işgal edememelerinde kıyı dağlarının koruyucu özelliği rol oynamıştır. Ancak Batı Anadolu'da dağların denizlere dik uzanması ve vadilerin aynı doğrultuda uzanması, Yunan işgalini kolaylaştırmışsa da, vadilere paralel uzanan yüksek sıra dağlar Kuvay–ı Milliye'nin sığınağı olmuştur. Doğu Anadolu'nun platoları ve dağları, Anadolu kalesinin en yüksek surlarını teşkil etmektedirler. Ve bu dağlar, barış zamanında hayvancılık besleme alanını, savaş zamanında ise aşılması güç surların görevini üstlenmektedir. Kargapazarı, Dumlu ve Palandöken dağları, tarih boyunca Erzurum'un savunmasında büyük rol oynamışlardır. Orta Anadolu bölgesinde ise yükseltisi 1000 m.yi aşan yüksek ovalar ve platolar bulunmaktadır. Konya Ovası, âdeta çevresi yüksek surlarla çevrili bir kale içini andırmaktadır ve buğday tarımı ile âdeta kalenin ambarını teşkil etmektedir.

Türkiye'nin denize bakan kıyı yamaçları, özellikle kuzey ve güney bölümünde, denize dik olarak inmektedir ve aşılması güç yalçın kale duvarlarını andırmaktadır. Ayrıca kalenin dış duvarlarında yaşayan insanların ihtiyaçlarını giderecek durumda olan kıyı ovaları da (kuzeyde Bafra, Çarşamba, güneyde Çukurova) bulunmaktadır.

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri bakımından coğrafi bölgeler arasında karşılaştırma yapıldığında çok büyük farklılıklar görülür. Marmara ve Batı (Ege) Anadolu bölgeleri yükselti bakımından daha az değerler göstermekte ve çok verimli ovalara sahip bulunmaktadır. Öte yandan yükseltisi pek fazla olmayan dağların denizlere dik ve bu dağlara paralel uzanan akarsu vadilerinin yer alması nedeniyle, denizin etkisi yeryüzünün her yerinde etkisini göstermesine sebep olmaktadır. Dolayısıyla insan yaşamı için en elverişli ortamı oluşturmaktadır. Sözelimi burada Büyük Menderes Bölgesi en iyi örneği teşkil eder. Nitekim Evliya Çelebi Aydın yöresini gezerken, "Dağlarından yağ (Zeytin), ovalarından bal (İncir) akıyor." ibaresini kullanması bölgenin genel karakterini yansıtır.

İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin yükseltisi nispeten fazla olmasına rağmen, fazla dağlık olmayıp, plato özelliği taşırlar. Bu özelliğinden dolayı, İç Anadolu bölgesinde Konya ovası, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Harran ovası gibi Türkiye'nin can damarı olan verimli ovalara sahiptir. Nitekim Konya Ovası, "Türkiye'nin Tahıl Ambarı" unvanını alması boşuna değildir. Öte yandan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) tamamlandığında, medeniyetlerin beşiği olan Harran ovasının yeniden canlanması gündemdedir.

Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri yeryüzü şekilleri bakımından birbirine benzer özellikler gösterir. Her iki bölgede denize paralel yüksek sıradağlar uzanır. Dağlar çok yüksek ve sarp olduğundan yerleşme açısından pek elverişli değildir. Bu nedenle her iki bölgede dağlık alanlardan kıyı kesimlerine ve diğer bölgelere doğru hızlı bir göç hareketi görülür.

Doğu Anadolu Bölgesi ise hem yükseltisi çok fazladır ve hem de yüksek dağlar bulunmaktadır. Bu bölgenin genel karakterini yüksek dağlar ve platolar oluşturur. Bu nedenle bu bölgemizde tüm yerleşmeler dağlar arasında kalan havzalara sıkışmış durumdadır. Öte yandan havzalarda bile yaşam şartlarının pek elverişli olmayışı nedeniyle bölgeden sürekli göç hareketi yaşanmaktadır.

Türkiye, oldukça yüksek, dağlık bir kara parçasını oluşturur. Bu özelliği ile kıtaların yücresi Asya'ya benzese de ondan ortalama 100 m.den daha yüksektir. Bilindiği gibi, dağ devletleri savunma açısından büyük avantajlara sahiptir. Daha yakın tarihte Afganistan, Rus işgâli sırasında, söz konusu bu avantajının yararlarını görmüştür.

Çanakkale Savaşları, coğrafi bir yaklaşımla ele alındığında, coğrafyanın önemi açıkça görülür. Gerçekten bugün bile Gelibolu Yarımadası'nı ve Çanakkale Boğazı'nı gezip gören bir insan, bölge topografyasının cazibesine kapılır. Savaşların geçtiği yarımadaadaki önemli tepelerin hepsi, tatlı su kaynaklarının hemen tamamı, Türk askerlerinin kontrolü altında kalmıştır. Öte yandan boğazın topografik özelliği, düşman gemilerinin ilerlemesine engel olmuştur. Bölgeye hakim tepeler ve tatlı su kaynaklarının mevcudiyeti, Türk Ordusunu, düşman kuvvetlere karşı üstünlük sağlamıştır. Tüm bu coğrafi avantajlara ek olarak, iklim şartları da Türk tarafına avantaj sağlamıştır. Gelibolu Yarımadası'na yapılan çıkartma gecesi aniden çıkan fırtına, İngiliz kuvvetlerinin farklı bölgeden karaya çıkmasına yol açmış ve bu gelişme savaşın seyrini değiştirmiştir.

Türkiye'nin bu özelliğinden dolayı, yakın geçmişte özellikle Orta Anadolu Bölgesi hiçbir zaman düşman işgâline uğramamıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile birlikte Türk Milleti bağımsızlık hareketlerini Orta Anadolu bölgesinde başlatmış ve bu bölgeyi bir kale gibi kullanmıştır. İstiklâl Savaşı iyi tahlil edildiğinde, Anadolu'nun yeryüzü şekillerinin ne kadar büyük avantaj sağladığı açıkça görülür.

İklim özellikleri, insan ve diğer tüm canlılar üzerinde etkisi olan en büyük doğal coğrafi özelliktir. Güneydoğu Anadolu bölgemizde yaz mevsiminde görülen aşırı sıcaklıklar, Doğu Anadolu bölgemizde kış mevsiminde görülen aşırı soğuklar, bölge insanların çalışma sürecini ve hızını olumsuz yönde etkilemekte ve dolayısıyla ekonomik seviyeyi düşürmektedir.

Türkiye'nin bölgeler arasında geçiş iklimi denilen iki bölge iklimi arasında karma özellik gösteren farklı iklim tipleri de görülmektedir. Bu özellikleri ile Türkiye dar alanda çok sayıda iklim özelliklerinin görüldüğü, yegane toprak parçasıdır. İklim özelliklerinde görülen bu çeşitlilik, insan ve insan faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Kısacası Türkiye, iklim bakımından, insan hayatına en uygun konumda yer alır.

Türkiye; akarsuları çok fazla olduğundan, su rezervleri bakımından Ortadoğu ülkeleri arasında ayrıcalıklı bir yeri vardır. Akarsular ve göller bakımından ülke, bölge ülkeleri arasında en zenginidir. Türkiye'deki akarsular üzerinde birçok baraj yapılmıştır. Anadolu, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır. Kuzeyinde Karadeniz, kuzeybatısında Marmara Denizi, batısında Adalar (Yunanca Aegean, Ege) Denizi, güneyinde Akdeniz bulunmaktadır.

Sular bakımından zengin olan Anadolu yarımadası, insanlık yerleşim tarihi boyunca, yoğun yerleşmeye sahne olmuş ve üzerinde çok fazla medeniyetin kurulmasına sebep olmuştur. Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı bunların en önemlileridir.

Türkiye'de daha ziyade kahverengi orman toprakları ile alüvyal topraklar daha yaygın olduğundan, Türkiye'nin jeopolitik önemini bir kat daha artırır. Türkiye'nin Orta Anadolu bölgesi hariç diğer tüm bölgelerinde (doğu, batı, kuzey, güney) bulunan yüksek sıradağlar, çok çeşitli taşlara sahiptir. Özellikle bu taş cinslerinden üstün vasıflı yapı taşlarının bulunması (nitekim bugün bile Anadolu'da çok sayıda işletilen taşocağı bulunmaktadır), sağlam inşaatların yapılmasına imkan tanımıştır. Tarihi devirler boyunca inşa edilen sağlam ve güçlü kalelerin bulunuşu ve bu kalelerin ülke savunmasında önemli rol oynayışları bilinen bir gerçektir. Bugün bile, her yönüyle dayanıklı (deprem dahil) tarihi yapılar (kaleler, hanlar, hamamlar, medreseler, kervansaraylar, köprüler ve taş döşeme yollar) bakımından, Türkiye; dünyanın en önde gelen bölgesini oluşturur. Bir bakıma taş, bir medeniyettir. Türkiye üzerinde bulunan taştan yapılmış eski eserlerin her biri, ayrı bir medeniyetin varlığına şahitlik yaparlar.

Bitki örtüsü özellikleri bakımından Türkiye, dünyanın ender bölgelerinden biridir ve insanların ihtiyaçlarına yönelik bütün bitki türleri bulunmaktadır. Bu yönüyle de, Türkiye bir kale özelliği taşımakta ve dünya hakimiyeti için en ideal toprak parçasını oluşturmaktadır.

Türkiye, doğal afetler bakımından, oldukça fazla zarara uğrayan bir ülkedir. Depremler, sel felaketleri, heyelanlar, aşırı sıcaklık ve soğuklar, ülkeyi tarihi dönemlerden bugüne etkilemektedir. Özellikle doğal afetlerin, Türkiye toprakları üzerinde devletlerin yıkılmasına veya kurulmasına etkileri olduğu görülmektedir.

Osmanlı Türkleri'nin Avrupa kıtasına, yani Trakya yarımadasına geçiş tarihi 1352 olarak kabul edilir. Çoğu Batılı kaynaklarda bu geçişte, coğrafyanın önemi açıkça vurgulanır. 1 Mart 1352'de Gelibolu Yarımadası'nda meydana gelen şiddetli deprem sonucunda, bölge yerleşmeleri ağır hasar görür. Stratejik açıdan büyük önem taşıyan Gelibolu (Kallipolis) Kalesi ve kalenin surları yıkılır. Orhan Gazi'nin Oğlu Süleyman Paşa komutasındaki Türk

birlikleri Çanakkale boğazını geçerek, Gelibolu kıyılarına çıkarma yaparlar. Türkler'in yarımada çıkarma yapmasıyla birlikte, zaten deprem sonucunda moralleri iyice bozulan Rumlar bölgedeki köy ve kasabaları terk ederler. Terk edilen köy ve kasabalara, Türkler yerleşerek imar ederler.

Beşeri Coğrafyanın Sağladığı Avantajlar

Türkiye'nin toplam nüfusu, Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda 13 milyon (1927'de 13,6 milyon) kadardı. Bu nüfus 1990 yılında 56,5 milyona, 1997'de 62,8 milyona ulaşmıştır.

Türkiye'nin son 75 yıllık döneminde yıllık nüfus artış hızı % 2 dolayında gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle, her yıl Türkiye nüfusuna 1,2 milyon nüfus eklenmiştir. Ancak burada şunu hatırlatmak gerekir ki, Türkiye'de yıllık nüfus artış hızı fazla olmasına rağmen, kıtlık ve açlık yaşanmamıştır ve bundan sonra da yaşanması beklenmemektedir. Çünkü besin kaynakları, şu andaki nüfusun dört-beş katını besleyebilecek kadar çoktur. Kalkınmanın yavaş oluşu, ülke nüfusunun hızlı artışından değil, artan nüfusun iyi planlanmamasından kaynaklanmaktadır. Bunun böyle sonuçlanmasında yöneticilerin yanlış planlamalar uygulamalarının payı büyüktür. Nitekim ülke kalkınması için dışarıdan alınan borç paralar, hep çarçur edilmiş ve ülke bir borç batağına itilmiştir.

Nüfus gerek barış ve gerekse savaş zamanında, en büyük güçtür. 300 milyonluk bir ülke, 100 milyonluk bir ülkeden, 100 milyonluk bir ülke 10 milyonluk bir ülkeden elbette daha güçlüdür. Hele kalkınmışlık düzeyi eşit ise, bir insan bile güçlü olmakta fark artırır.

Türkiye, gerek fizikî ve gerekse beşerî ve ekonomik şartlar bakımından 300 milyon nüfusu barındırabilecek güçtedir ve yaklaşık en azından 3-5 yıl dışa hiç bağlantısı olmadan kendi kendine yeterli olabilir. Bu özelliğini, gerek Birinci Dünya Savaşı ve gerekse İkinci Dünya Savaşı esnasında göstermiştir. Bu gücünü, kalkınmışlık açısından da desteklenirse, dünya hakimiyeti için gerekli nüfus sağlanmış olur. Teknolojik olarak gelişmiş ve nitelikli insan sayısı dünya standartlarının üzerine çıkmış, bilim dünyasında büyük atılımlar yapmış 300 milyon nüfuslu bir Türkiye, yakın gelecekte bugünün süper güçlerinin yerini alabilecek ve dünya barışını katkıda bulunabilecektir. Çünkü nüfus artışı bu görüşü desteklemektedir.

Türkiye'nin eğitim ve öğretim durumu yıl geçtikçe iyileşmektedir. Ülke toplam nüfusunun yaklaşık ¼'ü eğitim ve öğretim gören insanlar oluşturmaktadır. Kuşkusuz bu durum, ülkenin çok genç bir nüfus yapısı olduğunu ve eğitime önem verildiğini gösterir.

Anadolu yarımadası, coğrafi özelliklerinden dolayı tarihin her döneminde mutlaka bir medeniyete beşiklik yapmıştır. Bu nedenle Anadolu yarımadasının bir diğer adı; "Medeniyetlerin Beşiği Olan Topraklar" olarak adlandırılmıştır ve bu medeniyetlerin hepsine "Anadolu Medeniyetleri" denir.

Dünya insanlık tarihi incelendiğinde, aralıksız olarak medeniyetlere beşiklik yapmış olan bir toprak parçası, Anadolu'dan başka bir coğrafyada görülmez. Bu nedenle Anadolu, dünyanın en güçlü ve en büyük tek kalesidir. Bu kale özelliğini geçmişte koruduğu gibi, gelecekte de koruyacaktır. Gerçi bugün bu kalede dünya hakimiyetinden söz ettiren bir devlet yoktur, ama gelecekte dünya hakimiyetini kurabilecek olan Türk Milleti yaşamaktadır.

Bütün dinlerin kesişme noktasında yer alan Türkiye, elbette dinler açısından alındığında kesişme-çarpışma veya dinler fayı üzerinde bulunur. Çarpışma hattında bulunan Anadolu, tarihi devirlerden bugüne hep farklı dinlerin çarpışma alanı olmuştur. Ve bu çarpışma özellikle 19. yüzyıldan itibaren şekil değiştirmiş ve misyonerlik faaliyetleri ile devam etmiştir. Misyonerlik faaliyetleri bugün de bütün hızı ile devam etmektedir. Türkiye'nin son dönemlerde geçtiği tüm sıkıntıların altında, çoğu kez bir misyonerlik faaliyeti yatmaktadır.

1880 tarihli Bartlett Raporu'nun ilk cümleleri şöyledir; "Misyonerlik faaliyetleri açısından Türkiye, Asya'nın anahtarıdır." Ve 1901 yılında ABD Devlet Başkanı seçilen Theodore Roosevelt, daha 1898 yılında şu cümleleri sarf etmiştir; "Dünya'da, herkesten önce ezmek istediğim iki güç; İspanya ve Osmanlı İmparatorluğu'dur." Neden? Nedeni gayet açık, ABD'nin Güney Amerika kıtasındaki hakimiyetine karşı en büyük engel İspanyollardır. Avrupa, Afrika ve Asya'daki sömürgecilik faaliyetleri için engel teşkil eden güç, Osmanlı İmparatorluğu'dur. ABD, dünya hakimiyeti için bu iki gücün, dünya tarihinden kaldırılmasını 19. yüzyılda hedeflemiştir.

Türkiye üzerinde yaşayan insanların çoğunun dini İslâm'dır. Türkiye insanı ise, dinine karşı duyarlı erdemli bir insandır. Geçmişte böyleydi, gelecekte de böyle olacaktır. Bu özellik devam ettiği sürece, Türkiye, dünya hakimiyetini yeniden sağlayabilecek güçlü ve gizli bir potansiyel taşımaktadır.

Georgios Trapezuntios, biraz hayıflanarak ve biraz da kendi milletine sitem ederek, Fatih Sultan Mehmet'e şunları söylemiştir; "Roma İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'tir... Dolayısıyla, siz Romalıların meşru İmparatorusunuz... Ve kim ki Romalıların İmparatorudur ve öyle kalır, o aynı zamanda bütün dünyanın İmparatorudur..." Gerçekten de öyle olmuştur. Fatih Sultan Mehmet Han ve ondan sonraki tüm Osmanlı padişahları hep "Dünya Fatih'i" ve "Dünya İmparatoru" unvanlarını haklı olarak kullanmışlardır. Ve asıl önemli olan şey de, Fatih'in fethi ile Hıristiyan Roma ve Bizans dünyasının kutsal şehri ve başkenti olan şehir, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti ve "Kâinâtın Merkezi" olan İstanbul, bugün nüfusu ve betonarme gökdelenleri ile belki dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olmuştur ama Osmanlı dönemindeki görkemli ve büyüleyici havasını, İmparatorluğun yıkılışı ile birlikte yitirmiş ve bir daha yakalayamamıştır.

Türkiye'nin şehirlerinin her ne kadar sorunları bulunsa da, bu sorunların çözümü yok değildir. Siyasilerin ve şehir yöneticilerinin işbirliği ile bu sorunlar kısa sürede çözümlenebilir. Sorunları çözümlenen Türkiye şehirleri, ülke kalkınmasına doğrudan katkıda bulunurlar ve gelişmiş ve lider bir Türkiye'nin temelini oluştururlar. Çünkü şehir demek medeniyet demektir. Eğer Türkiye ve Türk insanı, tarihte kurmuş olduğu medeniyetlerden esinlenerek, yeniden dünya medeniyeti kurmak istiyorsa, bunun ilk adımlarını şehirlerden başlamak zorundadır.

Ekonomik Coğrafyanın Sağladığı Avantajlar

Türkiye'nin ekonomik kaynakları denilince tarım ve hayvancılık gelir. Gerçekten Türkiye'nin en önemli geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık teşkil eder. Türkiye bir tarım ülkesi olmasına rağmen, tarımsal üretim fazla değildir. Bunun başlıca sebebi, tarımsal alanda tam anlamı ile modernleşme olmamasıdır. Kırsal bölgelerde hala dededen kalma metotlarla tarım yapılır. Gübreleme, ilaçlama, ıslah çalışmaları yeterli değildir. Avrupa ülkeleri gibi eğer tarımda modernleşmeyi gerçekleştirebilirsek, bugünkü tarımsal üretimimiz çok fazla oranlarda artacaktır.

Tarımda sulama ve gübreleme sorunları çözümlenirse, mevcut üretim en az iki veya üç kat daha artacaktır. Sözelimi buğday üretimi 35 milyon tona, pirinç üretimi 600 bin tona, pamuk üretimi 1,2 milyon tona, şeker pancarı üretimi 25 milyon tona çıkabilecektir. Ayrıca nadasa bırakılan araziler ve diğer tarım dışı araziler de, tarıma kazandırılırsa, üretim bir o kadar daha artacaktır. Şüphesiz bu artışlar mevcut tarım sistemi ile gerçekleşecektir. Bir de tarımda modernizasyon yapılırsa ve en az Avrupa ülkelerinin bulunduğu seviyeye getirilirse, Türkiye tarım ürünleri üretiminde kaydedilen artışlar oldukça astronomik olacaktır. Nitekim hektara buğday verimi, Almanya'da 5200 kg. iken, Türkiye'de 2200 kg. kadardır. Öte yandan Türkiye'de tarım potansiyelinin ancak ve ancak % 50'si değerlendirilmektedir. Yapılan hesaplamalara göre Türkiye'nin sadece buğday üretme kapasitesi; 100–150 milyon tona ulaşmaktadır. Bu üretim ile, Türkiye 300–350 milyon nüfusu besleyebilecek kapasiteye erişecektir.

Türkiye beslediği hayvan sayısı bakımından dünya ülkeleri arasında 7. sıradadır. Oysa ırk ıslahı, otlak ıslahı yapılsa ve besicilik yöntemleri geliştirilse, ülkenin beslediği hayvan sayılarında en az üç–dört kat artış sağlanacaktır ve belki de dünya ülkeleri arasında baş sıralara geçecektir.

Türkiye'nin tarım ve hayvancılık potansiyeli oldukça yüksektir. İnsanoğlunun temel gıda ihtiyacı, tarım ve hayvancılıktan karşılanır. Açlık çekmeyen bir millet, daha rahat çalışır ve daha fazla üretir. Üreten bir millet de, kalkınır. Kalkınan bir millet de, şüphesiz süper güç olur. Türkiye tarım ve hayvancılıktaki avantajını, dünya hakimiyeti için rahatlıkla kullanabilir.

Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir. Bu nedenle önemli bir su ürünleri potansiyeline sahiptir. Ancak arzu edilen düzeyde balıkçılık yapılmamaktadır. Türkiye'de deniz balıkçılığı sektöründen avlanan balık miktarı, yıl geçtikçe artmaktadır. Türkiye balıkçılık ve deniz ürünlerine gereken önemi verirse, elbette üretimini kat kat artıracaktır. Üretimin artması demek, hem gıda ihtiyacının karşılanması ve hem de ihraç edilmesi bakımından ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. Sağlanan bu katkı, aynı zamanda ekonomik gücü oluşturacaktır.

Türkiye, dünya genelinde orta zenginlikte bir orman ülkesi sayılırken, Ortadoğu bölgesi içinde en zengin ülke olarak görülmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu orman arazisi miktarı yaklaşık 20.2 milyon hektarı bulur. Bu değer, Türkiye yüzölçümünün % 24,8'ini oluşturur. Ormanlar bakımından değerlendirildiğinde Türkiye, bölge toprakları içinde en zengin olanıdır. Gerekli önlemler alındığında, Türkiye; ormanlar ve orman ürünleri gelirleri açısından dünya ülkeleri arasında en zengin ülkeler arasında yerini alabilecektir. Orman ürünleri bakımından dışa bağımlı olmamak, sanırız dünya hakimiyeti açısından farklı bir önem taşımaktadır.

Türkiye hidroelektrik (su gücü veya diğer adıyla beyaz kömür) bakımından çok zengindir. Ülkenin akarsuları üzerinde çok sayıda barajlar yapılmış ve hidroelektrik santralleri kurulmuştur. Atatürk, Keban, Karakaya gibi barajlarımız dev barajlardır. Ülkenin toplam hidroelektrik enerji potansiyeli 432 milyar kwh olup (işletilebilir yıllık hidroelektrik potansiyeli 122,4 milyar kwh), bunun ancak yaklaşık % 30'u (36 milyar kwh) değerlendirilmektedir.

Türkiye'de nükleer santral bulunmamasına rağmen, 5300 ton uranyum, 380 bin ton toryum rezervine sahiptir. Söz konusu rezervlerin kullanılabilmesi nükleer santraller kurularsa, enerji satan bir ülke konumuna gelecek ve bölgede çok güçlü bir ülke haline gelecektir. Türkiye'de nükleer santrallerinin kurulmasına karşı çıkan grupların çoğunun arkasında Yunanistan ve Ermenistan lobilerinin bulunması, gerçekten düşündürücüdür.

Türkiye, madenler bakımından zengin sayılan bir ülkedir. Dünya üzerinde mevcut olan 51 çeşit madenden 29 çeşidi yurdumuzda bulunmaktadır. Özellikle krom, demir, bor, bakır, boksit, kükürt, civa, kurşun, çinko, tuz ve lületaşı gibi madenler bakımından çok zengindir. Türkiye madenler bakımından en fazla sahip olduğu maden kromittir. Paslanmaz sanayi çeliği yapımı alanında büyük önem taşıyan kromit rezervleri bakımından, Türkiye; 36,8 milyon ton rezervle dünya dördüncüsüdür. Savaş araç ve gereçleri (tank ve toplar), yol yapımı makineleri, uçak ve lokomotif motorları yapımında kullanılan özel çelik, krom alaşımı ile elde edilir. Bu özelliğinden dolayı kromit; stratejik öneme sahiptir. Metal dışı madenler bakımından en zengin maden bor tuzu (boraks)dur. 1,3 milyar ton olarak dünya bor rezervlerinin yarısından az fazlası (% 53'ü) Türkiye'de (666 milyon ton) bulunmaktadır. Yıllık üretim 2 milyon ton kadardır.

Türkiye, madencilik açısından incelendiğinde görülür ki, özellikle stratejik madenlerden olan kromit, bakır, alüminyum maden rezervleri bakımından oldukça zengindir. Ve sözü edilen madenlerin çoğunluğu, Türkiye'de yer almaktadır.

Türkiye için sanayileşme ve teknolojik atılım yapmak çok önemlidir. Çünkü bugün 20. yüzyılda olduğu gibi çok sayıda askeri olan ordular artık ülke güvenliği için o kadar önemli değildir. Silah ve teknolojik donanımı yüksek, az sayıda da olsa bilgi yüklü askerleri olan ordular ülke güvenliği için daha başarılı olmaktadır. Bu nedenle, siyasi, kültürel, hukuksal ve ekonomik alanda büyük atılımlar yapmak gerekmektedir.

Türkiye'de karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu taşımacılığı oldukça gelişmiştir ve her geçen yıl gelişmesine devam etmektedir. Ancak yüzey şekilleri bakımından çok dağlık oluşu, yurdumuzun doğu yarısının iklim bakımından sert ve kar yağışlı oluşu, sermaye eksikliği gibi nedenler, ulaşım sistemimizin gelişmesini engeller. Oysa coğrafi konum olarak, Türkiye üç kıtanın (Avrupa-Asya ve Afrika) birleştiği konumda yer alır. Bu nedenle ülke, üç kıta arasında doğal bir köprü görevini üstlenir. Bu avantajından ötürü, Türkiye; tarihi devirlerden günümüze önemli yolların kesiştiği yer olma özelliği kazanmıştır. Hal böyle olunca, üç kıtanın kesişme noktasını teşkil eden Türkiye'ye sahip olan bir millet, üç kıtayı kontrol etme imkanını elinde tutmaktadır.

Türkiye, turizm kaynakları bakımından, oldukça zengin bir ülkedir. Gerek fiziki ve gerekse beşeri kaynaklar bakımından, ülke; önemli bir potansiyele sahiptir. Tarihî eserler bakımından Anadolu, tam bir hazinedir. Bunun sebebi, geçmişten günümüze Anadolu toprakları üzerinde büyük devletlerin yaşamış olmalarıdır. Türkiye, sahip olduğu tüm turizm kaynaklarını tam kapasite ile aktif hale getirirse, turizmin mevcut sorunlarını (ulaşım, konaklama, tanıtım gibi) tamamen çözümlerse, ülkeye gelen turist sayısında ve turizm gelirlerinde büyük artışlar kaydedilecektir. Turizm gelirlerinin artışı demek, ülke ekonomik gelirlerinin yükselmesi demektir. Ülkenin ekonomik gelirleri yükselince, askerî, siyasal, sosyal ve ekonomik gücü de aratacak ve dünya hakimiyeti için aday ülke olabilecektir.

Türkiye'nin dış ticareti genel anlamda gözden geçirildiğinde, komşularıyla çok az ticaret yaptığı ortaya çıkar. Genel anlamda, Türkiye'nin komşularıyla yaptığı ticaretin toplam ticaretindeki payı % 10'u bulmaz. Bu durum, Türkiye ticareti için olumsuz bir gelişmedir. Çünkü komşuları zengin olan ve komşularıyla ticaret yapan ülkeler çabuk zenginleşirler. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkeleri, ticaretlerinin yarısından fazlasını komşuları ile yaparlar. Türkiye, ticaretinde bu özelliği göz önünde tutmalı ve komşuları ile olan ilişkilerini yeniden gözden geçirmelidir.

Ticaret kapasitesi ve ticaret yaptığı ülkeler açısından ele alındığında görülür ki, Türkiye; dünya ticaretinin önemli bir noktasında bulunmaktadır. Ticaret yaptığı ülkeler dağılımı gözden geçirildiğinde, dünyanın dört bucağında yer alan tüm ülkeler ile ticaret yapmaktadır. Denilebilir ki, Türkiye; geçmişte olduğu gibi gelecekte de dünya ticaretinde önemli bir ülke olacaktır. Ticaret imkanlarının geliştirilmesi ve teşvik edilmesi halinde, Türkiye tüccar bir ülke konumuna gelecektir. Bu gelişme, dünya hakimiyetinde kolaylaştırıcı bir etken olacaktır.

- ATALAY, İ., 2000, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova, İzmir.
- DOĞANAY, H., 1986, "Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Milli Sınırları ile İlgili Bazı Meseleler." *Türk Dünyası Araş. Derg.* s.105–154, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1989, "Türkiye'nin Coğrafi Konumu ve Bundan Kaynaklanan Dış Tehditler." *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Şubat–89, Sayı.58, İSTANBUL.
- DOĞANAY, H., 1994, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Gazi Büro Basımevi, ANKARA.
- DOĞANAY, H., 1998, *Türkiye Ekonomik Coğrafyası*. Çizgi Kitabevi Yayınları, KONYA.
- FULLER, GRAHAM E. – IAN, O. LESSER, 1994, *Turkey's New Geopolitics: From The Balkans To Western Chine*. Westview Press, 197 Pages, Isbn: 0–8133–8659–4, RAND.
- GÜNEL, K., 1998, *Coğrafya'nın Siyasal Gücü*. Bakış Yayınları, İSTANBUL.
- GÜNER, İ., 1996, "Türkiye'nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Bir Değerlendirme." *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl.1, Sayı.1, s.69–79, ERZURUM.
- İLHAN, S., 1993, *Türkiye'nin ve Türk Dünyası'nın Jeopolitiği*. Türk Kültürü Araş. Ens. Yay.No.134, Seri No.VIII, Sayı. A.1, ANKARA.
- İLHAN, S., 1999. *Dünya Yeniden Kuruluyor –Jeopolitik Ve Jeokültür Tartışmaları–*. Ötüken Yayınları, Yayın No:441, Kültür Serisi:167, İstanbul,
- KOCABAŞOĞLU, U., 1989, *Kendi Belgeleri ile Anadolu'daki Amerika*. 19.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları. Arba Yay.29, Tarih/Anı Dizisi.7, İSTANBUL.
- KUMKALE, T.T., "Türkiye'nin Önemi". <http://Tahir Tamer Kumkale/mypage.koc.net/EGITIM/tkumkale/12mart.htm>
- MANSEL, P., 1995, (Çev.Şerif Erol–1996), *Dünyanın Arzuladığı Şehir: Konstantinopolis 1453–1924*. Sabah Yay. Olaylar–İnsanlar Dizisi, İSTANBUL.
- ÖZEY, R., 1994. "Merkezi Hakimiyet Teorisi." *Altınoluk Dergisi*, Cilt 9, Sayı 97, S.8–9, Mart–94, İstanbul.
- ÖZEY, R., 1996, *21.Asrın Ufkunda Türkiye*. Marifet yay.No.122, Fikir kitapları Dizisi 8, İSTANBUL
- ÖZEY, R., 1998, *Jeopolitik ve Jeostratejik açıdan Türkiye*. Marifet yay.No. 149, Fikir Kitapları Dizisi 11, İSTANBUL.
- ÖZEY, R., 1999, "Dünyaya Nasıl Hükmedilir? (Dünya Hakimiyet Teorileri Ve Merkezi Türk Hakimiyet Teorisi)." *Tarih Ve Medeniyet Dergisi*. Yıl.5, Sayı.59, İstanbul.
- ÖZEY, R., 1999, *Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasal Coğrafya*. Aktif Yayınları, İstanbul,
- ÖZEY, R., 1999, *Siyasal Ve Sosyal Açından Türkiye*. Marifet Yayınları No.155, İstanbul,
- ÖZEY, R., 2000, *Dünya Hakimiyet Teorileri Ve Merkezi Türk Hakimiyet Teorisi*." Marifet Yayınları No.159, İstanbul.
- ÖZEY, R., 2002, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*.Aktif Yayınları, İstanbul.
- ŞİMŞEK, H., 2002, *Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*. IQ Kültür sanat yayıncılık: 28, Araştırma–İnceleme:11, İstanbul.

TOURAİNE, M., 1997, *Altüst Olan Dünya 21. Yüzyılın Jeopolitiği*, Ümit Yayıncılık, İstanbul.

VURAL, H. V. 1981, *Dünya Dengesine Tesir Eden Jeopolitik Kavramlar-Görüşler Ve Türkiye*. Kemal Matbaası, İstanbul,

WALLERSTEIN, I., (Çev. M. Özel), 1993, *Jeopolitik ve Jeokültür, Değişmekte Olan Dünya-Sistem Üzerine Denemeler*. İz Yayıncılık Yay.No.85, İktisat ve İş Dünyası kitaplığı.3, İSTANBUL.

ZACHARIADOU, E., (Çeviri Gül Ç. Güven, Saadet Öztürk) 2001, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*. Tarih Vakfı Yurt yayınları 117, İstanbul.

www.stradigma.com

aylık strateji ve analiz e-dergisi

STRADIGMA.com bir FORSNET e-yayıdır